

Ангъни Бийвър
ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА
Том 1

София, 2021

ANTONY BEEVOR
THE SECOND WORLD WAR

Copyright © Antony Beevor 2012

© Издателство „Изток-Запад“, 2021

Всички права запазени. Нито една част от книгата не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Мария Кондакова, превод, 2021

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2021

ISBN 978-619-01-0902-0

ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

— **ТОМ 1** —

АНТЪНИ БИЙВЪР

Превод от английски
Мария Кондакова

Съдържание

Въведение	9
1. Избухването на войната	21
2. „Цялостното унищожение на Полша“	33
3. От „фалшивата война“ до блицкрига	52
4. Драконът и Изгряващото слънце	65
5. Норвегия и Дания	83
6. Удар на запад	93
7. Падането на Франция	115
8. Операция „Морски лъв“ и Битката за Британия	139
9. Отражения	159
10. Балканската война на Хитлер	174
11. Африка и Атлантическият океан	195
12. „Барбароса“	208
13. <i>Rassenkrieg</i>	230
14. „Големият съюз“	243
15. Битката за Москва	255
16. Пърл Харбър	273
17. Китай и Филипините	296
18. Война по целия свят	305
19. Ванзее и архипелагът СС	321
20. Японската окупация и Битката при Мидуей	330
21. Поражение в пустинята	343
22. Операция „Блау“ – възобновяването на „Барбароса“	359

---

23. Ответен удар в Тихия океан	377
24. Сталинград	390
25. Аламейн и „Факел“	409
26. Южна Русия и Тунис	423
27. Казабланка, Харков и Тунис	438
<i>Съкращения</i>	455
<i>Бележки</i>	457
<i>Показалец</i>	481
<i>За автора</i>	492

Избухването на войната

ЮНИ–АВГУСТ 1939 Г.

На 1 юни 1939 г. Георгий Жуков, нисък и набит командир от кавалерията, е повикан по спешност в Москва.¹⁴ По това време чистката в Червената армия, започната от Сталин през 1937 г., още не е приключила, затова Жуков, срещу когото вече е имало едно обвинение, решава, че е бил изобличен като „враг на народа“. Следващото, което би могъл да очаква, е да го натикат в „месомелачката“ на Лаврентий Берия, както е известна системата за разпити на НКВД. В параноичната атмосфера на „великия терор“ някои от първите разстреляни като троцкистки шпиони са старши офицери. Арестувани са около 30 000 души.

Много от обвинените с най-висок чин са екзекутирани, а мнозинството – принудени чрез изтезания да направят нелепи самопризнания. Жуков, като близък до някои от жертвите, има приготвена чанта за затвора още от началото на чистката две години по-рано. След като е очаквал отдавна този момент, той пише прощално писмо до съпругата си. „Имам към теб следната молба – казва Жуков в началото. – Не си позволявай хленч, дръж се твърдо и се опитай да понесеш неприятната раздяла с чест и достойнство.“¹⁵

Само че когато Жуков пристига с влак в Москва на следващия ден, не го арестуват, нито го затварят на Лубянка. Наредват му да се яви пред стария приятел на Сталин от Първа кавалерийска армия в гражданската война маршал Климент Ворошилов, който вече е народен комисар по отбраната. По време на чистката този „посредствен, безличен, нискоинтелигентен“¹⁶ войник усилва позицията си, като усърдно елиминира талантиливи военачалници. Никита Хрущов с груба прямота го нарича по-късно „най-голямата торба с лайна в армията“¹⁷.

Жуков научава, че трябва да лети до съветската сателитна държава Външна Монголия. Там ще поеме командването на 57-и специален корпус, който включва червеноармейски и монголски войски, за да нанесе решително поражение на японската императорска армия. Сталин се гневи, че местният военачалник явно не постига добри резултати. Изправен пред заплахата от война, която Хитлер създава на запад, той иска да сложи край на японските провокации от страна на марионетната държава Манджоу-Го. Съперничеството между Русия и Япония

датира от царско време и съветският режим със сигурност помни унижителното поражение на Русия през 1905 г. При Сталин съветските войски в Далечния изток са значително подсилени.

Съзнанието на японските военни е обсебено от заплахата на болшевиизма. Откакто Германия и Япония са подписали Антикومنтерновския пакт през ноември 1936 г., напрежението между граничните войски на Червената армия и японската Квантунска армия по монголската граница постоянно нараства. То се е повишило значително в резултат от поредица гранични стълкновения през 1937 г., както и един сериозен сблъсък през 1938 г. – Инцидента от Чан Куфън при езерото Хасан, на 110 километра западно от Владивосток.

Японците са също и разгневени, че Съветският съюз подкрепя китайските им врагове не само икономически, но и с танкове Т-26, голям щаб от военни съветници и „доброволчески“ въздушни ескадрили. Командващите на Квантунската армия изпитват нарастващо раздражение от нежеланието на император Хирохито през август 1938 г. да им позволи да дадат масиран военен отговор на Съветите. Тяхната арогантност се основава на погрешното предположение, че Съветският съюз няма да отвърне на удара. Японските военни искат карт бланш да действат както намерят за уместно при всякакви бъдещи гранични инциденти. Мотивирани са от собствените си интереси. Един не много сериозен конфликт със Съветския съюз ще принуди Токио да подсили Квантунската армия, а не да я намали. Японските военни се опасават, че в противен случай някои от формациите им могат да бъдат отклонени на юг за войната срещу китайските националистически армии на Чан Кайшъ.¹⁸

Агресивните нагласи на квантунското командване имат известна подкрепа в императорския генерален щаб в Токио. Флотът и цивилните политици обаче са дълбоко обезпокоени. Натискът от страна на нацистка Германия да разглеждат Съветския съюз като основен враг ги смущава сериозно. Те не искат да бъдат въввлечени във война на север по границите с Монголия и Сибир. Това разцепление довежда до падането на правителството на принц Коное Фумимаро. Споровете във висшето ръководство на страната и войската обаче не стихват, докато в същото време става очевидно, че в Европа се задава война. Армията и крайната десница разгласяват и често преувеличават зачестилите сблъсъци по северната граница. Квантунската армия, без да информира Токио, издава заповед, с която разрешава на командващия на място да действа както намери за уместно, за да накаже извършителите. Тя е предадена под формата на т.нар. право на „полева инициатива“¹⁹, което позволява армиите да преместват войски в своя театър на бойни действия по съображения за сигурност, без да се допитват до императорския генерален щаб.

Номонханският инцидент, който в Съветския съюз по-късно е наречен Битката при Халхин Гол по името на близката река, започва на 12 май 1939 г.

Един монголски кавалерийски полк прекосява Халхин Гол, за да могат дребните им рунтави коне да пасат в обширната вълнообразна степ. След това се отдалечават на около двацет километра от реката, която японците приемат за граница, и стигат до голямото село Номонхан, което според позицията на Монголската народна република се намира на граничната линия. Манджурски войски от Квантунската армия ги изтласкват обратно до Халхин Гол, след което монголиците тръгват в контраатака. Схватките, които се водят с променлив успех, продължават около две седмици. Червената армия докарва подкрепления. На 28 май съветските и монголските войски унищожават японски отряд от 200 души, както и някои остарели бронирани коли. В средата на юни червеноармейската авиация бомбардира поредица от цели, докато наземните сили настъпват към Номонхан.

Следва бърза ескалация. Частите на Червената армия в района са подсилени с войски от Трансбайкалския военен окръг, както Жуков е поискал след пристигането си на 5 юни. Главният проблем пред съветските сили е, че оперират на повече от 650 километра от най-близкия железопътен възел; това изисква огромни логистични усилия и налага да се използват камиони по черни пътища в толкова лошо състояние, че пътят отнема общо пет дни за отиване и връщане. Това ужасно затруднение поне подлъгва японците да подценят боеспособността на силите, които Жуков събира.

Те изпращат в Номонхан 23-та дивизия на генерал-лейтенант Комацубара Мичитаро и част от 7-а дивизия. Квантунската армия настоява за сериозно увеличено въздушно присъствие в подкрепа на войските си. Това предизвиква загриженост в Токио. Императорският генерален щаб изпраща заповед, с която забранява ответните удари и съобщава, че един от техните офицери ще отиде на място, за да докладва за ситуацията. Тази новина дава подтик на квантунските военачалници да осъществят операцията, преди да успеят да ги спрат. Сутринта на 27 юни те изпращат своите въздушни ескадрили да нанесат удар срещу съветските бази във Външна Монголия. Това предизвиква гнева на генералния щаб в Токио, който изпраща серия заповеди, забраняващи каквато и да е активност във въздуха по-нататък.

През нощта на 1 юли японците предприемат щурм през Халхин Гол и завземат стратегическа позиция на един хълм, откъдето заплашват съветския фланг. След три дена тежки боеве обаче Жуков накрая ги изтласква обратно през реката с танкова контраатака. След това окупира част от източния бряг и започва своята голяма заблуждаваща маневра – нещо, което в Червената армия наричат „маскировка“. Докато Жуков тайно подготвя голяма офанзива, неговите войски създават целенасочено впечатление, че формират позиционна отбранителна линия. Изпращат се зле шифровани съобщения с искания за още и още материали за блиндажи; по високоговорители се излъчва шум от машини за набиване на пилоти; раздават се щедри количества брошури със заглавие „Какво трябва

да знае съветският войник в отбрана“ с намерението някои от тях да попаднат във вражески ръце. Междувременно под прикритието на нощта Жуков докарва танкови подкрепления, които остават скрити. Неговите шофьори грохват от изтощение, докато докарат достатъчно боеприпаси за офанзивата по ужасните пътища от железопътния възел.²⁰

На 23 юли японците отново атакуват фронтално, но не успяват да пробият съветските позиции. Самите те имат проблеми със снабдяването, което означава, че трябва пак да изчакат известно време, докато бъдат готови да предприемат трета атака. Не знаят обаче, че войската на Жуков вече е достигнала 58 000 души с близо 500 танка и 250 самолета.

В 5:45 ч. на 20 август, неделя, Жуков започва своето изненадващо нападение – най-напред с тричасов артилерийски обстрел, а после с танкове и самолети, както и пехота и кавалерия. Жегата е страшна. Разказват, че при температура 40 градуса картучниците и оръдията се запушвали, а прахолякът и пушекът от експлозиите скривали полесражението от погледа.

Докато съветската пехота, която включва три стрелкови дивизии и една парашутна бригада, се сражава упорито в центъра, за да задържи по-голямата част от японските сили, Жуков изпраща своите три бронетанкови бригади и една монголска кавалерийска дивизия да ги обкръжат отзад. Сред неговите танкове, които прегазват с висока скорост един от притоците на Халхин Гол, има машини Т-26, които са били използвани в Испанската гражданска война в подкрепа на републиканците, както и много по-бързи прототипи на бъдещия модел Т-34 – най-ефикасния среден танк от Втората световна война. Остарелите японски танкове нямат шанс срещу тях. Техните оръдия нямат бронбойни снаряди.²¹

Японската пехота, макар и да не разполага с ефикасни противотанкови оръдия, се сражава отчаяно. Лейтенант Садакаджи с изваден самурайски меч се нахвърля срещу танк, който го прегазва. Японските войници продължават да се бият от своите блиндажи и причиняват тежки загуби на нападателите, които в някои случаи докарват танкове с огнехвъргачки, за да се справят с тях. Жуков не се разколебава от собствените си загуби. Когато главнокомандващият на Трансбайкалския фронт, който е дошъл да наблюдава сражението, му предлага да спре офанзивата за момент, Жуков срязва безцеремонно своя висшестоящ. Казва, че ако прекрати атаката и я започне наново, съветските загуби ще бъдат десетократно по-големи „заради нашата нерешителност“²².

Въпреки твърдата решимост на японците да не се предават остарялата тактика и въоръжение на Квантунската армия довеждат до унижително поражение. Силите на Комацубара са обкръжени и почти напълно унищожени в продължително клане, което взема 61 000 жертви. Убитите червеноармейци са 7974, а ранените – 15 251.²³ На 31 август сутринта битката приключва. Докато се води сражението, е подписан нацистко-съветският пакт в Москва, а по времето, кога-

то боевете приключват, германските войски се трупат по границата с Полша, готови да поставят началото на войната в Европа. Отделни сблъсъци продължават до средата на септември, но Сталин решава, с оглед на ситуацията в света, че ще бъде разумно да приемат японските искания за примирие.

Жуков, който е пристигнал в Москва с опасението, че ще го арестуват, при връщането си в столицата получава лично от Сталин златната звезда на герой на Съветския съюз. Неговата първа победа, светъл момент през един ужасен период за Червената армия, има далечни последици. Японците са потресени до дъното на душата си от това неочаквано поражение, което, от друга страна, действа окуражително на техните китайски противници – както националисти, така и комунисти. В Токио фракцията за „удар на север“, която иска война срещу Съветския съюз, претърпява голям неуспех. Във възход е групата, която подкрепя „удар на юг“ и в която флотът има водеща роля. През април 1941 г., само няколко седмици преди началото на операция „Барбароса“, германското нахлуване в СССР, за ужас на Берлин ще бъде подписан съветско-японски пакт за ненападение. Накратко, битката при Халхин Гол оказва голямо влияние върху взетото впоследствие от Япония решение да тръгне срещу колониите на Франция, Холандия и Великобритания в Югоизточна Азия и дори да нападне САЩ в Тихия океан. Произтичащият от същото събитие отказ на Токио да нападне Съветския съюз през зимата на 1941 г. ще изиграе решаваща роля за геополитическия обрат във войната – както в Далечния изток, така и в борбата на живот и смърт, която Хитлер води със Съветския съюз.

Стратегията на Хитлер в предвоенния период не е последователна. Преди да стигне до крайното решение за нападение срещу СССР, на моменти той се надява да сключи съюз с Великобритания, след което обаче замисля да я лиши от влияние на континента чрез изпреварващ удар срещу Франция. За да защити източния си фланг, в случай че нанесе удар първо на запад, Хитлер прищпорва своя външен министър Йоахим фон Рибентроп да сондира настроенията в Полша, като ѝ предложи съюз. Поляците, които ясно осъзнават, че е опасно да провокират Сталин, и с основание подозират, че Хитлер иска да се сдобие със сателитна страна в тяхно лице, проявяват изключителна предпазливост. Полското правителство обаче допуска сериозна грешка поради чист опортюнизъм. Когато Германия влиза в Судетска област през 1938 г., полски войски окупират чехословашката провинция Тешин, за която Варшава претендира от 1920 г. като за територия, населена с етнически поляци, и разширяват границата на Полша в Карпатите. Този ход настройва враждебно Съветите и е посрещнат с тревога от британското и френското правителство. От самонадеяността на поляците печели Хитлер. Илюзорна се оказва идеята на поляците да създадат централноевропейски блок срещу германската експанзия – „Трета Европа“, както те го наричат.

На 8 март 1939 г., малко преди войските му да окупира Прага и останалата част от Чехословакия, Хитлер съобщава на своите генерали, че възнамерява да унищожи Полша. Той се аргументира с това, че тогава Германия ще може да се възползва от полските ресурси и да установи господство над Централна Европа на юг. Решил е да осигури бездействието на Полша по пътя на завоеването, а не на дипломатията, преди да атакува на запад. Казва им също, че има намерение да унищожи „еврейската демокрация“²⁴ на Съединените щати.

На 23 март Хитлер отнема Мемелска област от Литва, за да я присъедини към Източна Прусия. Неговата военна програма се ускорява, защото той се бои, че британците и французите скоро ще наваксат изоставането в превъоръжаването. Въпреки това не възприема сериозно гаранцията на Чембърлейн за Полша, обявена в Камарата на общините на 31 март. На 3 април той заповядва на своите генерали да подготвят планове за операция „Бяло“ – нахлуване в Полша, за което трябва да имат готовност към края на август.

Чембърлейн, който избягва контакти със Сталин заради дълбоко вкоренения си антикомунизъм и надценява силата на поляците, не бърза със създаването на отбранителен блок срещу Хитлер в Централна Европа и на Балканите. Всъщност британската гаранция за Полша по подразбиране изключва участието на Съветския съюз. Правителството на Чембърлейн започва да реагира на този фрапантен пропуск едва когато до него стига информация за германско-съветските търговски преговори. Сталин, който мрази поляците, е дълбоко разтревожен от това, че правителствата на Британия и Франция не са се противопоставили на Хитлер. Възмущението му само се усилва от факта, че предишната година са пропуснали да го включат в дискусиите за съдбата на Чехословакия. Той освен това подозира, че британците и французите искат да го въвлекат в конфликт с Германия, за да си спестят необходимостта да воюват. Сталин, естествено, предпочита да види капиталистическите държави вкопчени в унищожителна война помежду си.

На 18 април Сталин подлага на изпитание френското и британското правителство, като им предлага да сключат пакт, в който да обещаят помощ на всяка централноевропейска страна, заплашена от агресор. Британците се колебаят в реакцията си. Първият инстинктивен импулс на външния министър лорд Халифакс и неговия постоянен заместник сър Александър Кадоган е да окачествят съветския демарш като „лукавство“²⁵. Чембърлейн се бои, че ако даде съгласието си за подобна стъпка, само ще провокира Хитлер. В действителност това подтиква фюрера да потърси сам съглашение със съветския диктатор. Във всеки случай поляците и румънците са изпълнени с подозрение. Те с основание се страхуват, че Съветският съюз ще поиска разрешение за минаване на червеноармейски войски през техните територии. Французите, от друга страна, които виждат в Русия свой естествен съюзник срещу Германия отпреди Първата

световна война, са много по-заинтересувани от идеята за съюз със Съветите. Те чувстват, че не могат да предприемат нищо без Британия, затова оказват натиск върху Лондон да се съгласи на съвместни военни преговори със съветския режим. Сталин не е във възторг от колебливата реакция на британците, но от своя страна също тайно планира да премести съветската граница на запад. Вече е хвърлил око на румънската област Бесарабия, балтийските държави и Източна Полша, особено частите от Белорусия и Украйна, отстъпени на Полша след нейната победа през 1920 г. Британците, най-после приели необходимостта от пакт със Съветския съюз, започват преговори едва към края на май. Сталин обаче подозира, не без основание, че британското правителство се опитва да спечели време.

Още по-негативни са впечатленията му от френско-британската военна делегация, която заминава на 5 август с бавен параход за Ленинград. Генерал Еме Думенк и адмирал сър Реджиналд Плънкет-Ърнли-Ърл-Дракс не са упълномощени да взимат каквито и да е решения. Те могат само да изпращат доклади до Париж и Лондон. Мисията им във всеки случай е обречена на провал по други причини. Думенк и Дракс са изправени пред непреодолим проблем заради настояването на Сталин за право на преминаване на червеноармейски войски през полска и румънска територия. Това е искане, което нито една от двете страни не може да приеме. Полша и Румъния изпитват инстинктивни подозрения към комунистите по принцип и преди всичко към Сталин. Времето изтича в безплодни преговори, които продължават и през втората половина на август, но дори французите, които отчаяно се стремят към споразумение, не успяват да убедят правителството във Варшава да отстъпи по тази точка. Полският главнокомандващ, маршал Едвард Шмигли-Ридз, казва: „С германците рискуваме да загубим свободата си, но с руснаците рискуваме да загубим душата си.“²⁶

Хитлер, провокиран от опитите на британците и французите да включат Румъния в отбранителен пакт срещу нова германска агресия, решава, че е време да разгледа идеологически немислимата стъпка към нацистко-съветски пакт. На 2 август Рибентроп споменава за пръв път идеята за нови отношения пред съветския шарже д'афер в Берлин. „От Балтика до Черно море няма проблем, който да не може да се реши между нас двамата“²⁷ – казва му германският външен министър.

Рибентроп не крие агресивните намерения на Германия към Полша и намеква за подялба на плячката. Два дни по-късно германският посланик в Москва дава да се разбере, че Германия ще смята балтийските държави за част от съветската сфера на влияние. На 14 август Рибентроп предлага да отиде на посещение в Москва за преговори. Новият съветски външен министър Вячеслав Молотов изразява загриженост заради подкрепата на Германия за японците, чиито войски още са вкопчени в схватка с Червената армия от двете страни на Халхин Гол,

но въпреки това показва, че Съветският съюз е готов да продължи разговорите, особено по отношение на балтийските държави.

За Сталин предимствата стават все по-очевидни. Той всъщност мисли за договаряне с Хитлер още от Мюнхенското споразумение. Приготовленията са придвижени малко по-напред през пролетта на 1939 г. На 3 май войски на НКВД обкръжават комисариата по външните работи. „Изчистете министерството от евреите – е заповедта на Сталин. – Изхвърлете „синагогата“.“²⁸ Външният министър, съветският ветеран в дипломатията Максим Литвинов, е заменен от Молотов; няколко други евреи са арестувани.

Ако Сталин постигне споразумение с Хитлер, това ще му позволи да превземе балтийските държави и Бесарабия, и разбира се, Източна Полша в случай на германско нахлуване от запад. Освен това, като има предвид, че следващият ход на Хитлер ще е срещу Франция и Великобритания, той се надява германската мощ да намалее в очакваната от него кръвопролитна война с капиталистическия Запад. Това ще му даде време да стегне редиците на Червената армия, отслабена и деморализирана от неговата чистка.

Ако Хитлер от своя страна се споразумее със Сталин, това ще му позволи да започне войната си – най-напред срещу Полша, а после срещу Франция и Британия, дори без да разчита на съюзници. Така нареченият Стоманен пакт с Италия, подписан на 22 май, няма почти никаква стойност, тъй като Мусолини не смята, че страната му ще е готова за война преди 1943 г. Хитлер обаче поема риска да се довери на предчувствието си, че въпреки дадените от тях гаранции Британия и Франция ще се въздържат от война, когато той нахлуе в Полша.

Пропагандната война на нацистка Германия срещу Полша се усилва. На поляците трябва да се вмени вина за нападението, което се подготвя срещу тях. Хитлер взема всички възможни мерки да избегне преговорите, защото не иска и този път да го лишат от война с отстъпки в последния момент.

За да увлече с каузата си германците, той експлоатира тяхното дълбоко негодувание срещу Полша, която е получила Западна Прусия и част от Силезия по силата на омразния Версайски договор. Свободният град Данциг* и Полският (Данцигският) коридор, който е създаден, за да предостави на Полша достъп до Балтийско море, и разделя Източна Прусия от останалата част от Райха, служат като пример за две от най-големите несправедливости на Версайския договор. На 23 май обаче фюрерът е обявил, че предстои война не за Свободния град Данциг, а за „лебенсраум“ на изток. Разпространяват се грубо манипулирани съобщения за потискането на малцинството от един милион етнически германци в Полша. Както би могло да се очаква, заплахите на Хитлер към Полша са предиз-

* Днес Гданск в Полша.

викали дискриминационни мерки срещу тях и около 70 000 души от това население са избягали в Райха в края на август. Твърденията на поляците, че етнически германци са участвали в подривни актове преди започването на конфликта, почти със сигурност не отговарят на истината. Във всеки случай нацистката преса публикува драматични описания на преследвания срещу етническите германци в Полша.

На 17 август, когато германската армия изпълнява маневри на река Елба, двама британски капитани от посолството, поканени там за наблюдатели, установяват, че по-младите германски офицери са „много самоуверени и сигурни, че германската армия може да излезе на бой срещу всеки“²⁹. Генералите и повисокопоставените служители във външното министерство обаче се безпокоят, че нахлуването в Полша ще предизвика война в цяла Европа. Хитлер запазва убеждението си, че британците няма да започнат борба. Във всеки случай, съобразява той, предстоящото сключване на пакта със Съветския съюз ще успокои онези генерали, които се страхуват от война на два фронта. На 19 август обаче, в случай че британците и французите все пак обявят война, гросадмирал Ерих Редер нарежда „джобните“ линейни кораби „Дойчланд“ и „Граф Шпее“, както и шестнайсет подводници, да излязат в морето и да отплават към Атлантическия океан.³⁰

На 21 август в 11:30 ч. германският външен министър на „Вилхелмштрасе“ съобщава, че е отправено предложение за съветско-германски пакт за ненападение. Когато новината, че Сталин се е съгласил на преговори, стига до Хитлер в неговото алпийско убежище „Бергхоф“, според разпространената версия той стиснал юмруци победоносно и ударил по масата, като заявил на антуража си: „Пипнах ги! Пипнах ги!“³¹ „Германците в кафенетата се вълнуваха, защото смятаха, че това означава мир“³² – отбелязва един служител от персонала на британското посолство. Посланикът сър Невил Хендерсън съобщава в Лондон скоро след това, че „първото впечатление в Берлин беше за огромно облекчение... още веднъж се потвърди вярата на германския народ в способността на хер Хитлер да постига целта си без война“.³³

Британците са разтърсени от новината, но за французите, които са разчитали много повече на споразумение със своя традиционен съюзник Русия, тя има ефекта на бомба. Парадоксално е, че Франко в Испания и японското ръководство посрещат станалото с най-голям ужас. Те се чувстват предадени, защото не са били предупредени, че инициаторът на Антикоминтерновския пакт търси съюз с Москва. Правителството в Токио рухва, разтърсено от новината, но тя е тежък удар и за Чан Кайшъ и китайските националисти.

На 23 август Рибентроп заминава на историческия си полет до съветската столица. Няколко са спорните въпроси в преговорите, в които двата тоталитарни режима си поделят Централна Европа с таен протокол. Сталин иска цяла

Латвия и Рибентроп я отстъпва, след като Хитлер бързо му дава одобрението си по телефона. Веднага след подписването на пакта за ненападение и тайните протоколи Сталин предлага тост в чест на Хитлер. Той казва на Рибентроп, че знае „колко много германската нация обича своя Фюрер“.

На същия ден сър Невил Хендерсън е отпътувал със самолет за Берхтесгаден с писмо от Чембърлейн, за да се опита в последния момент да предотврати войната. Хитлер обаче просто обвинява британците, че са насърчили поляците да възприемат антигерманска позиция. Хендерсън, макар и да е краен привърженик на политиката на отстъпки, най-сетне се убеждава, че „ефрейторът от последната война беше още по-загрижен да докаже какво може да постигне като генералисимус завоевател в следващата“³⁴. Същата нощ Хитлер издава заповед за армията да се приготви за нахлуване в Полша три дни по-късно.

В 3 ч. сутринта на 24 август британското посолство в Берлин получава телеграма от Лондон с кодовата дума „Раджа“. Дипломати, някои още по пижамы, започват да изгарят секретни документи. По обед е издадено предупреждение до всички британски поданици да напуснат страната. Посланикът, макар че не си е отспал след пътуването до Берхтесгаден, същата вечер играе бридж с членове на персонала.

На следващия ден Хендерсън отново се среща с Хитлер, който се е появил в Берлин междувремево. Фюрерът предлага да сключи пакт с Британия веднага щом окупира Полша, но реагира с раздразнение, когато Хендерсън казва, че за да постигнат каквото и да е споразумение, фюрерът ще трябва да се въздържа от агресивни действия и да изтегли войските си от Чехословакия. Хитлер още веднъж заявява, че ако ще има война, тя трябва да започне сега, а не когато той ще е на петдесет и пет или шейсет години. Същата вечер, за искрена изненада и потрес на Хитлер, е подписан официално англо-полският пакт.

В Берлин британските дипломати очакват най-лошото. „Пренесохме целия си личен багаж в балната зала на посолството, която започва да прилича на гара „Виктория“ след пристигането на влак с пътници за някой параход“³⁵ – пише един от тях. Германските посолства и консулства в Британия, Франция и Полша получават указания да наредят на хората от германска националност да се върнат в Райха или да се преместят в неутрална страна.

На 26 август, събота, германското правителство отменя честването на двайсет и петата годишнина от Битката при Таненберг. Церемонията по този случай всъщност по-рано е била използвана като камуфлаж за масирана концентрация на войски в Източна Прусия. Старият линейен кораб „Шлезвиг-Холщайн“ е пристигнал в Данциг на предния ден, привидно за посещение на добра воля, но без каквото и да е уведомление до полското правителство. Складовете му са пълни със снаряди, готови за обстрелване на полските позиции на полуостров Вестерплаате близо до устието на Висла.